

Licht verstandelijke beperking: Signaleren en aansluiten

Jolanda Douma

Onderzoekscoördinator LKC LVB

24 januari 2019

Congres – De Professional Centraal – Amersfoort

Training ontwikkeld voor het project Gewoon Bijzonder in Apeldoorn – 2017
Projectnummer 845006010 – ZonMw

Belang van vroegsignalering

Voorkomen van overvraging

Overvraging:

Iemand op een te hoog (begrips- of sociaal-emotioneel) niveau aanspreken in alledaagse omgang.

[Hoe het voelt om overvraagd te worden](#)

(Deel 1 – Ik ben 6 van 6)

Mogelijke gevolgen overvraging - 1

Niet alle informatie wordt begrepen.

Dit kan leiden tot o.a.:

- frustratie en faalervaringen, waardoor minder gemotiveerd (voor bijvoorbeeld school en werk),
- stagnatie in de ontwikkeling,
- en mogelijk zelfs criminaliteit.

Mogelijke gevolgen overvraging - 2

Maar ook (van belang voor sociale domein):

- Interventies hebben geen of minder effect,
- Mensen staan minder open voor hulp, zijn of lijken minder gemotiveerd (door frustratie en gevoelens van falen), haken af (is dan dus geen onwil!),
- Mensen proberen hun beperkter taalbegrip te maskeren, waardoor risico op stelselmatige overvraging ontstaat.

Ambtelijk taalgebruik is vaak nog te moeilijk:

[Interview over ambtelijke taal](#)

Vroegsignalering en voorkomen overvraging

- Is niet gemakkelijk!
- Begint bij ontwikkelen van een 'niet-pluis gevoel' (door kennis over een LVB)
- 'Toetsen' of er ook werkelijk sprake is van functioneren op het niveau van een LVB
- Aansluiten op de LVB

Apeldoorn

Ontwikkeling van en onderzoek naar de effecten van een training vroegsignalering van een LVB bij gemeente Apeldoorn

Subsidieoproep vanuit Gewoon Bijzonder, Nationaal Programma Gehandicapten

Kortdurend, praktijkgericht onderzoek

ZonMw

Praktijkonderzoek - stappenplan

- Ontwikkelen training vroegsignalering LVB
- Ontwikkelen van vragenlijst over kennis, attitude en vaardigheden
- Werving medewerkers voor deelname training
- Organiseren trainingsdag (3x gegeven)
- Voormeting en nameting (terugkomdag)
- Looptijd juni tm december 2017

Inhoud van de training

- Wat is een LVB?
- Hoe kun je een LVB signaleren?
- Hoe pas je de communicatie en begeleiding aan?

Wat is een LVB?

Definitie Verstandelijke Beperking

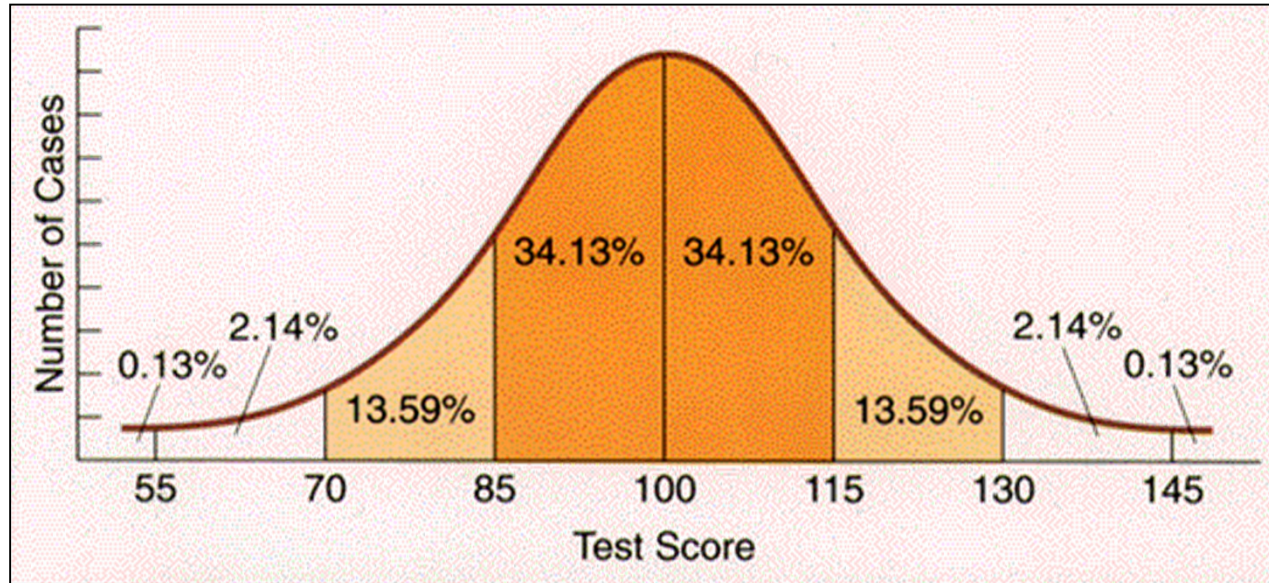

1. Intelligentie criterium: score op gestandaardiseerde intelligentietest 2 of meer SD onder gemiddelde (IQ \leq 70/75)

2. Adaptief gedrag / zelfredzaamheidscriterium: significante beperkingen in de conceptuele, sociale en praktische zelfredzaamheid (2 of meer SD onder het gemiddelde)

3. Leeftijdscriterium - ontstaan *voor* het 18e levensjaar
→ ontwikkelingsstoornis

DSM-IV - Classificatie VB op basis van IQ-score

Zwakbegaafd

Licht

Matig

Ernstig

Diep

70-75 tot 85 (13,6%)

50-55 tot 70-75 (2,14%)

35-40 tot 50-55

20-25 tot 35-40

< 20-25

0,13%

Praktijkdefinitie LVB in Nederland

Uitzonderingspositie in Europa/Wereld

- IQ-score 70-85 (zwakbegaafdheid) valt ook onder LVB, maar alleen als er ook bijkomende problemen in (sociale) adaptieve vaardigheden zijn!
- **Vooraf deze bijkomende problemen leiden tot problemen met functioneren in de maatschappij.**
- Vaker problemen in de maatschappij bij 'hogere' IQ dan bij 'lager' IQ.
- In buitenland ook steeds meer erkenning voor problemen die deze mensen hebben!
- **We spreken verder van een LVB, maar daarmee bedoelen we LVB/zwakbegaafdheid.**

LVB en IQ - 1

Zoals gezegd:

Licht verstandelijke beperking: IQ-score \pm 50/55-70/75

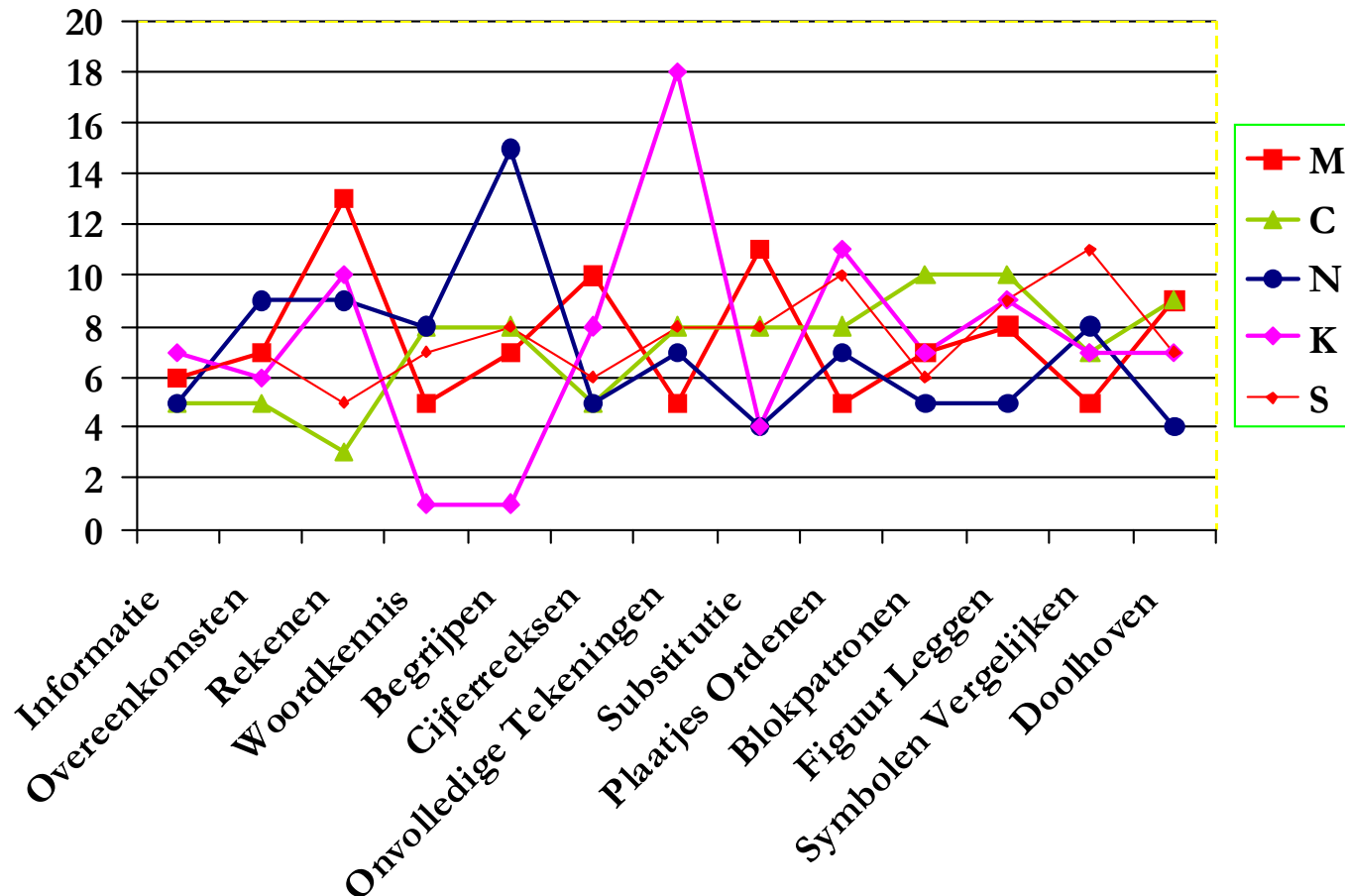
Zwakbegaafd: IQ-score \pm 70/75-85

MAAR:

Een totale IQ-score (TIQ) zegt niet heel veel!

- Vaak onevenwichtige opbouw TIQ (disharmonisch profiel)
- Performaal IQ (bv. ruimtelijk inzicht, visuele informatieverwerking) vaak hoger dan Verbaal IQ (woordenschat, taalgevoel)

Robuustheid TIQ-score - disharmonische profielen

WISC-III profielen van vijf kinderen met een gemiddeld totaal-IQ van 80.

LVB en IQ - 2

MAAR OOK:

Een IQ-score (TIQ) is niet onveranderbaar!

Want:

- Kan veranderen over tijd
- Hangt af van de testomstandigheden
- Kan verschillen per meetinstrument/IQ-test
- In geval van deprivatie - iemand kan zich ontwikkelen bij gerichte stimulatie

Een IQ-score is dus niet alleszeggend.

Voornaamste 'kenmerk'

'Groep' is zeer divers!

Je ziet het niet!

Ik ben 6 van 6 - **deel 2**

LVB - kenmerken - cognitief

- Beperkingen in informatieverwerking - denken is trager, concreet en situatiespecifiek
- Concrete ervaringen nodig bij het leren
- Moeite met kern uit boodschap halen
- Problemen met selectieve en volgehouden aandacht
- Problemen met plannen
- Uitleg en herhaling blijven belangrijk - moeite met generaliseren van geleerde

LVB - kenmerken - taal

- Vertraagde taal- en spraakontwikkeling
- Beperkte woordenschat
- Meer problemen met humor en beeldspraak
- Meer moeite met lange(re) en complexere zinnen met abstracte begrippen
- *Taalbegrip* blijkt vaak minder goed ontwikkeld dan hun niveau van *taalgebruik* doet vermoeden → 'streetwise'
- Gesprekken over alledaagse dingen die voor hun leven relevant zijn gaan vaker wel goed

LVB - kenmerken - sociaal

- Problemen met perspectief nemen
- Sociaal onhandiger - meer moeite met ontwikkelen en toepassen van sociale vaardigheden
- Sociaal wenselijke antwoorden geven
- Gevoeliger voor de mening van anderen, behoefte aan goedkeuring en erbij horen; dit gaat soms gepaard met goedgegelovigheid en naïviteit.

LVB - kenmerken - emotioneel

- Problematische agressieregulatie
- Zwakkere impulscontrole - meer moeite om behoeften uit te stellen
- Zwart-wit denken
- Laag of weinig realistisch zelfbeeld (zichzelf overschatten)
- Gebrekkige zelfsturing en (zelf)reflectie

Hoe kun je een LVB signaleren?

Signaleren van een LVB

Een aantal, snel te achterhalen, mogelijke signalen:

- **Schoolopleiding** - SO / niet afgemaakt / doublures
- **Sociaal netwerk** - beperkt - moeite aangaan en onderhouden sociale contacten
- **Rekensommen** - moeite met relatief eenvoudige optel- en aftreksommen, wisselgeld, rekenen in tijd
- **Schrijven** - basale teksten kunnen al moeilijk zijn.
- **Taalbegrip en -gebruik** - bv spreekwoorden en gezegden niet goed begrijpen en gebruiken
- **Concreet gedrag** - bv moeite met klokkijken, wat meer kinderlijke hobby's en voorkeuren.

Taalproblemen signaleren

Vraag op een niet-suggestieve manier om toelichting bv als je denkt dat iemand niet goed begrepen heeft wat er gezegd is en een niet-passend antwoord geeft.

Hoe?

Voorbeelden:

- Kun je daar wat meer over vertellen?
- Hoe ziet dat voor jou er dan uit?
- Kun je in eigen woorden zeggen wat we besproken hebben/ wat de bedoeling is/wat er gaat gebeuren?

Wees oprecht nieuwsgierig en geïnteresseerd!

Verschenen juli 2017

Aanpassen taalgebruik en bejegening

Aanpassen taalgebruik

Bijvoorbeeld:

- Korte zinnen
- Concreet taalgebruik
- Volg taalgebruik en tempo persoon
- Doseer humor en gebruik geen ironie
- Geef heldere voorbeelden
- Bied structuur in een gesprek
- Controleer of de boodschap is begrepen
- Schrijf afspraken op
- Gebruik plaatjes/tekeningen (niet kinderachtig!)

[Fragment 'tussen de oren'](#)

[Schrijftips van de best schrijvende ambtenaar 2007](#)

Houding en bejegening

Bijvoorbeeld:

- Wees consequent en voorspelbaar in je gedrag
- Neem de tijd
- Bied extra hulp, zoek samen naar oplossingen en leg samen afspraken vast
- Wees betrokken, maar laat je niet meeslepen in alle problematiek
- Wees respectvol, luister goed en aandachtig
- Stimuleer iemand tot zelf nadenken en in actie komen
- Geef concrete tips hoe dingen aan te pakken

Effecten training in gemeente Apeldoorn

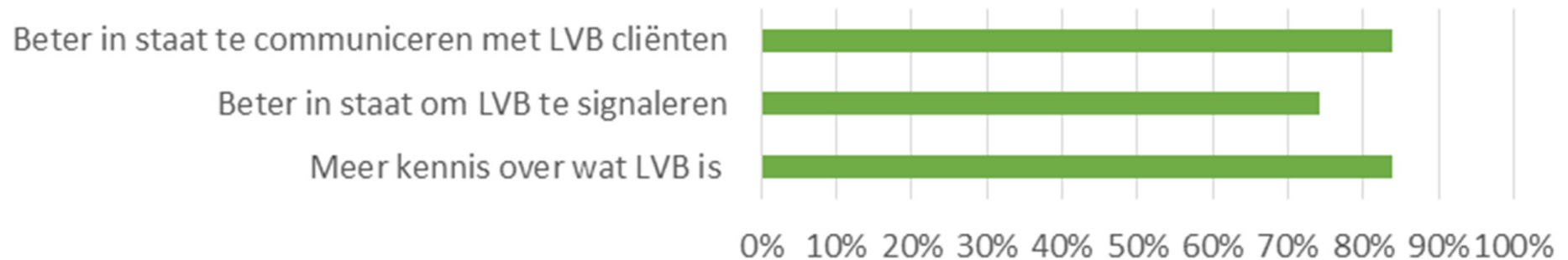
Resultaten - 1

- 41 professionals (37 vrouwen; 4 mannen)
- WMO consulenten, Bijzondere Bijstand; jongeren werkers; klantmanagers; schuldhulpverlening; werk en inkomen; sociaal werkers; jeugdboa's.
- Significante toename kennis over een LVB
- Professionals zoeken naar meer objectieve gronden voor het 'vaststellen' van een LVB
- Professionals hebben het gevoel dat zij na de training beter weten hoe zij het beste kunnen communiceren met cliënten met een LVB.

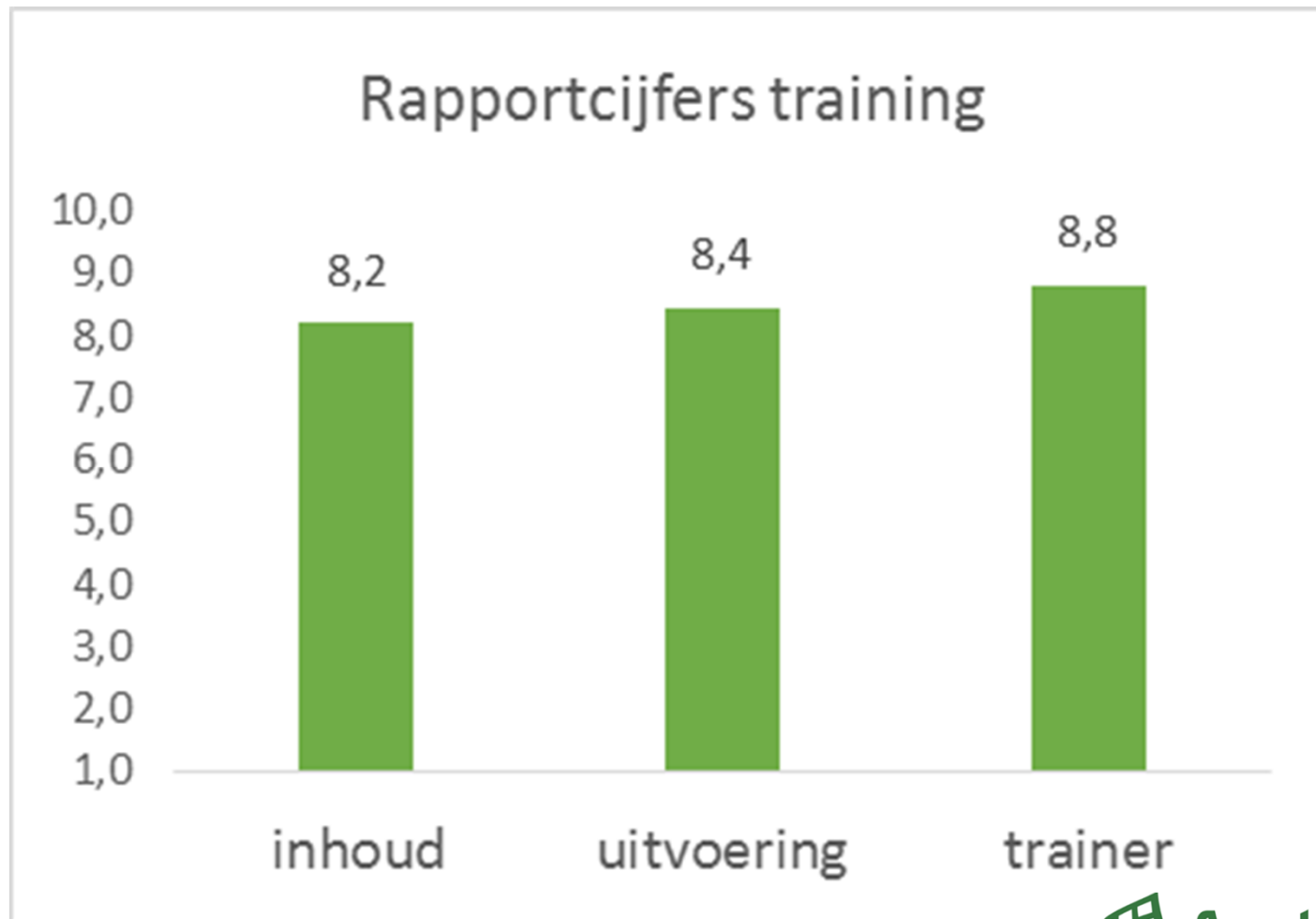
Resultaten - 2

Ervaren competentie NA volgen training:
% dat waar/helemaal waar heeft geantwoord

Competentie

Wat vond men van de training?

Ervaringen van deelnemers

- *Door de training kijk je met een extra bril, je blik wordt scherper.*
- *In een gesprek met een 'LVB-gezin' heb ik de agenda beperkt tot twee onderwerpen. Voor het eerst bleef iedereen aanwezig bij het gesprek.*
- *Ik ga in mijn e-mails bewuster om met teksten. Ik gebruik kortere zinnen en ben me meer bewust van mijn taalgebruik.*
- *Veel meer mensen zouden de training moeten volgen, met name mensen vanuit Wmo.*

Conclusie

- De training 'Vroegsignaleren van een LVB' lijkt een goede bijdrage te leveren in het vergroten van de kennis en vaardigheden van professionals in hun werk met cliënten met een LVB.
- Ontwikkelpunt: meer aandacht schenken aan de bejegening

Meer informatie

- [Richtlijn Diagnostisch Onderzoek LVB](#) (Douma et al., 2012)
- [Richtlijn Effectieve Interventies LVB](#) (De Wit et al., 2011)
- Brochure van De Borg - [Hoe herken ik mensen met een licht verstandelijke beperking](#) (pdf)
- [Whitepaper](#) (pdf) van MEE over het herkennen van en omgaan met mensen met een LVB
- [Handreiking Vroegsignalering van een LVB/zwakbegaafdheid 2017](#) (pdf; Douma et al., 2017)
- [Jeugdigen en \(jong\)volwassenen met een LVB](#) (pdf, Douma, 2018)
- [Kennisapp LVB](#) (link naar website en app)
- [E-learning over o.a. herkennen LVB](#) (Sigra en Gemeente Amsterdam)

E-mail: j.douma@kenniscentrumlvb.nl

